



ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

מסכת שקלים פ"א ה"א

דף ב' ע"א

במשנה, באחד באדר משמיעין על השקלים וכו'.

א. בטעמא דמכריזין על השקלים כבר מר"ח אדר, מבואר כאן בגמ'. אך בבבלי (מגילה י"ג:) איתא עוד: "אמר ריש לקיש, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהו לשקליו, והיינו דתנן, באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים". ופירש המהרש"א (נ"א שם ד"ה באחד באדר) "זמן נתינת השקלים קודם ר"ח ניסן כדי שיביאו קרבנות מתרומה חדשה וזה מפורש בתורה, אבל שמשמיעין עליהם בא' באדר אינו מפורש בתורה, אלא דחכמים שיערו להכריז עליהו ל' יום מקודם דהיינו בא' באדר, והקדים שקליהו דקאמר הכא היינו להכריז עליהו". **והערוך לנר** (שו"ת בנין ציון החדשות סי' קמ"ד) עמד לבאר השייכות בין עשרת אלפים כיכר כסף, לבין **מחצית השקל**, עיי"ש.

והנה המנהג הוא לתת זכר למחצית השקל קודם קריאת המגילה בפורים, כדכתב הרמ"א (או"ח תרצ"ד ס"א), אף שנתינת השקלים היה עד ראש חודש ניסן כמבואר כאן ובהמשך הגמ', וכתב בשו"ת **דברי יציב** (או"ח סי' רצ"ג) דזה טעם המנהג לתת מחצית השקל עוד לפני פורים, כדי להורות שבזכות זה נצלו מגזירת המן, עיי"ש. וכבר כתב טעם זה במחזור **ויטרי** (סי' תקכ"ז, פכ"א), אמנם אי' שם, דצריך ליתן הזכר למחצית השקל **קודם שבת זכור**, ע"ש.

ב. ודבר חידוש כתב המאירי (מגילה שם) כתב: "כבר ידעת שמשנכנס ניסן אין מביאין קרבנות אלא מן השקלים החדשים ולא מאותם של אשתקד, ובאחד באדר היו משמיעין על השקלים כלומר מכריזין עליהם בירושלים ובשאר מקומות שבארץ ישראל".

ולכאורה קשה מגמ' ירושלמי בסוגיין משמע דזמן ההכרזה בבבל ובארץ ישראל היה שוה, הן מקושיית רבי חזקיה, שיהיו מכריזין בבבל מריש החורף או ראש חודש אדר הראשון, והיינו שלא היה כן אלא רק הקשה מדוע לא עושים כן. והן מתירוץ רבי עילא, דזמן הנתינה היה שוה, ורק הנתינה של הרחוקים היה בשלושה פרקים בשנה, אך זמן ההכרזה וזמן התחלת הנתינה היה שוה לבני א"י ולבני בבל, וצ"ע.

שו"ר שבפירוש המאירי על משניות שקלים (פ"א המשנה הראשונה) למד שרבי חזקיה אינו מקשה כמו שלמדו כל המפרשים הנדפסים על הדף, **אלא קובע הלכה**, דבבבל מכריזין יותר מוקדם על השקלים, כדי שזמן הבאתן יהיה שוה, וז"ל: "באחד באדר משמיעין עליהם, כלומר מכריזין עליהם בירושלים ובשאר מקומות שבארץ ישראל [וכו'] ובתלמוד המערב נראה **שבני בבל היו מכריזין מוקדם זמן זה לפי ריחוק מהלכם**, ולשון תלמוד המערב בזה ר' חזקיה שאיל מעתה בני בבל משמיעין על שקליהו **מראשו של חרף** [ע"פ פני משה דלא סבירא ליה גי' זו, אך לא היה בידו פ' המאירי] לא כדין שיביאו ישראל שקליהו בעונתן ותתרם תרומת הלשכה מן החדשה בזמנה באחד בניסן, התיב ר' עולא הא דתנינא בשלשה פרקים בשנה תורמין את הלשכה בפרס הפסח בפרס עצרת בפרס החג לא נימא הלין דקריבין בפרס הפסח ודרחיקין בפרס עצרת והלין דרחיקין מנהון בפרס החג כלומר אלמא שאין מכריזין עד אדר אלא שהבאתם מתרחקת, **ותירץ כלה כאחת היא באה** כלומר באחד בניסן ולא שיהא אחד נותנה בפעמים חלוקות היום מעט ולמחר מעט ולא אמרו שלשה פרקים הללו אלא לעשות פומבי לדבר, וכן התבאר שם שאם היתה שנה מעוברת לא היו משמיעין אלא באדר שני והוא שאמרו שם כלום אמרו משמיעין על השקלים אלא שיביאו ישראל שקליהם בעונתם אם את אמר באדר הראשון אכתי איכא בשתא שתין יומין". ופלא שהגמ' המפורשות לא ציינו לפירוש זה של המאירי, שהוא באופן אחר מהמפורש בשאר המפרשים.

ומצאתי בס"ד לעוד מפרש מהאחרונים, דאף שלא ראה את דברי המאירי אך מעצמו פירש כדבריו דלא ככל המפרשים על הדף, והוא הג"ר **יעקב דוד וילובסקי הרידב"ז** וצ"ל בפירושו על הירושלמי, דמבאר הגי' מראשו של חורף [דהפני משה הנ"ל לא רצה לקיים גירסא זו, אלא מראשו של חודש אדר הראשון], וכתב הרידב"ז: "פי' לפי הגי' שלפנינו, דר' חזקיה מקשה א"כ לדברי ר"י דאם יכריזו שיתין יומין קודם אין זה זירוז על ניסן, וצריך דוקא בחודש אחד, דזה הוי זירוז על הזמן אבל מקודם אין זה זירוז כיון שיש עדיין הרבה שהות, א"כ **למה בני בבל מנהגו דמכריזין מראשו של חורף**, וכי הכרזתן אינו כדי לזרז להביא את השקלים לזמן ר"ח ניסן בתמיה, הלא פשיטא דהכרזתן הוא לזרז על ניסן ולדברי ר' יוסי כיון שיש עדיין שהות אין זה זירוז, א"כ **למה מכריזין בראשו של חורף**". ע"ש.

ג. בספר **גור אריה יהודה** (זעמבא, מועדים סימן כ') חקר, האם היה חיוב להביא בעצמו השקלים לבית הבחירה, כמו שאר הקרבנות דחייב בטיפול הבאתם, או דאין עליו שום חיוב הבאה למקדש רק שיתן לגזבר הממונה בעירו. ואיתי ראייה מלשון **רבינו חננאל** (מגילה כ"ט:) דכתב "משמיעין על השקלים מכריזין שיכין כל אדם שקלו **ויביאהו למקדש**", ומשמע לכאורה דיש חובת הבאה בעצמו למקדש, עיי"ש.

ואמנם מלשון המשנה (פ"ב שקלים מ"א) "בני העיר **ששלחו** את שקליהו ונגנבו וכו' נשבעין לגזברין". ומשמע מזה שהיו יכולים לשקול בעירן ולתת לשליחי בי"ד שהם יתנו לגזבר, ולא היה חיוב לעלות לירושלים ולהביא בעצמו למקדש. וא"כ צריך לומר בכוונת רבינו חננאל הנ"ל, שיביאו השקלים למקדש, לא קאי על התורמים, אלא שיתנו כדי שיגיעו למקדש, והיינו, וביאהו למקדש, לצורך מקדש, ולא שיש חיוב להביא. אמנם לשון הפיוט במוסף של שבת שקלים הוא "ושקל **אשא** בבית נכון ונישא". ואולי לכתחילה ומן המוכרח שיביאו בעצמן, ורק היכא שנתרשלו הנותנין, והגיעו עד ממשכנין בכ"ה אדר, אז הגזברין מעבירין תרומת השקלים, וצ"ע.

ד. וראיתי להג"ר **חיים קנייבסקי** שליט"א (שקל הקודש, ביאור ההלכה פ"א משקלים ה"ט) שהקשה על המאירי הנ"ל דבחזו"ל הכריזו מראשו של חורף, דאי מכריזין בבבל מוקדם כדי שיספיקו להביא שקליהו עד ר"ח ניסן, אמאי צריך להקדים עד ריש החורף, והלא בתענית (י.) אי' דמירושלים עד נהר פרת מהלך ט"ו יום, ונהר פרת הוא קצה בבל כדאי' בקדושין (ע"א:) דבבל יושבת בין פרת לחדקל ואיך יתכן שמבבל אורך זמן ההליכה חצי שנה.



ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

וכתב ג' ביאורים בזה: "ויש לומר דחורף לר"ש מתחיל מר"ח שבט כמבואר בב"מ (ק"ו:), וחודש אחד צריך כדי שיבקשו מעות, כמש"כ בתפ"א, וכדא"ב בק"ב (ק"ו:ב): דל' יום מהדר אזווי, ולכן זמן ב"ד ל' יום ולכן משמיעין מר"ח אדר אשקלים כדי שימצאו מעות עד ר"ח ניסן, ומ"ש במגילה כ"ח ב' דהטעם מפני ששואלין בהלכות החג ל' יום קודם הוא לראי' שההכנות אורך תמיד ל' יום, ולכן מכריזין בבבל בר"ח שבט, ובר"ח אדר יוצאין לדרך, וט"ו יום עד נהר פרת מתוך מדינת בבל, וט"ו יום מנהר פרת עד ירושלים. ועוד י"ל דבאמת הכונה מתחלת החרף היינו מר"ח חשון, ומ"ש

ט"ו יום היינו כשהולך יחידי, אבל כשהולך עם שיירא ועם המשפחה שכולן רוצין לעלות לרגל, ואין יכולין לילך בלילה וגם לא כל היום כמש"כ תוס' בב"מ (כ"ח. ד"ה לא) יכול להתמשך הדרך ארבעה חדשים [וכו', ע"ש שמביא ראיות לזה]. ועוד י"ל כמש"כ הרז"ה בר"ה (כ"ו): דמלכות בבל הגיעה אז עד קצה המזרח, וישראל היו מפוזרין בכל הארצות כמ"ש אצל אחשורוש אל היהודים אשר במאה ועשרים ושבע מדינה, ומקצה המזרח בודאי צריך מראשו של חורף, וכמש"כ התוס' בגיטין (ת. ד"ה ר"י) דהיו יודעים עד היכן נמצאין ישראל".

וע"פ תירוצו השלישי, יש לומר עוד אמנם קצת באופן אחר, דמראשו של חורף הוא באמת לאו דווקא ולא קבע לו זמן, והיינו דבארץ ישראל מכריזין בכל מקום בר"ח אדר, והוא תקנת חז"ל כמו שכתב המהרש"א הנ"ל, והיה הכנת השי"ת לעורר הנס כנגד שקלי המן הרשע, ולכל אף במקומות הסמוכים לביהמ"ק, לא מאחרין ההכרזה אלא מקיימין אותה בדווקא בר"ח אדר. אך כיון שבחז"ל אין די להכריז מר"ח אדר וצריך להקדים, אין זמן מסויים שבו מכריזין, ואפשר כבר להכריז אפילו מראשו של חורף, ולכך לא כתב המאירי זמן מסויים מתי בראשו של חורף, אלא הכוונה דאפילו כבר מאז בעת שיכריזו שפיר דמי, ודו"ק.

אך עכ"פ הן מקושייתו והן מתירוצי הגר"ח קנייבסקי שליט"א, נראה שהבין בפשטות, דהמנדב צריך להביא בעצמו את השקלים, ולא על ידי שליח וגזבר, וכמו שכתב הגור אריה יהודה הנ"ל.

ה]. ודבר מחודש כתב בשו"ת **אבני נזר** (או"ח סי' שכ"ב, אות ו'), דלכאורה ממשמעות הגמ' בסוף מגילה (כ"ט:): משמע דהכרזת השקלים בר"ח אדר, כי שלושים יום קודם צריך להכין הענין ולסדר המעשה, וכדכתב הגר"ח שליט"א לעיל, אמנם אדר הסמוך לניסן לעולם חסר הוא, וא"כ מר"ח עד ער"ה הוי כ"ט יום ולא שלושים, ובר"ח ניסן בנץ החמה כבר הקריבו קרבן התמיד מהשקלים החדשים. וכתב האבנ"ז: "ונראה דלא קשה מידי מאחר שאינו מפורש בכתוב אם ה' אז ניסן מלא או חסר, למדין ששואלין חודש קודם יהי' מלא או חסר. ועיין ש"ך (יו"ד סי' קפ"ט סק"ל) בכמה מקומות שהשיעור שלשים והכוונה חודש יהי' חסר או מלא יעוין שם".

וכבר קדמו בקושיא זו **הפרי חדש** בהל' פסח (סי' תנ"ט סק"א), ותיירץ בכמה אנפי, ותיירצו האחרון, **ובשרשי הי"ם** (פ"ז מבטורות ה"ח) כתב על תי' זה העיקר, הוא, ששלושים יום אינם לבד מיום המעשה, אלא עם יום המעשה, והיינו שדי בכ"ט יום להכין המעשה, ומה ששואלין ודורשין שלושים יום קודם החג, ומשה עומד בפסח ראשון, והוי ל"א יום עד פסח שני, דניסן לעולם מלא, אינו קושיא, דכך היה המעשה, אך שלושים עם יום המעשה סגי, עיי"ש.

במשנה, ועל הכלאים וכו'.

ו]. בביאור ענין השקלים וכלאים, פירש **המנחת יצחק** (שו"ת מנחת יצחק ח"ג סוף סי' קמ"ז, דברי חפץ ד"ה מחצית השקל בשקל הקודש) "יש לפרש כפל הלשון, דהיינו אפשר לומר "מחצית השקל הקודש". ועי' במפרשים, וי"ל עפ"י דאיתא במתני' באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים, והקשו מה **ענין שקלים לכלאים**, ותי' בספר **אהבת יהונתן**, דהטעם של מחצית השקל, ולא ירבה, לרמז שכל ישראל צריכים זה לזה, והוא לבדו אינו רק פלג גופא, רק בהצטרף עם ישראלים אחרים, נעשה לגוף שלם, אבל צריכים להזהר, שלא לידבק באינו מינו, אלא מין במינו היינו עם הכשרים בישראל, לכן משמיעין על השקלים, וגם על הכלאים עכת"ד, וזה י"ל ג"כ הרמז בהקרא, שצריכים ליתן "מחצית השקל" לרמז על האחדות כנ"ל, אבל צריך להיות "בשקל הקודש", שיהי' נעשה ע"י התאחדות, - שקל - שלם - הקודש - ולא מין באינו מינו, טוב ורע ח"ו כנ"ל, ונודע הרמז "במחצית", צ' באמצע, וסביב לו בקרוב, ח' י', היינו "חיי", ובקצותיו מ' ת', שהמדבק עצמו בת"ח, הרי כאלו דבק עצמו כביכול בשכינה, שע"ז נאמר - חיים כלכם היום, - ומכלל זה וכו'".

והשפת אמת עה"ת (פרשת שקלים, שוף תרמ"ד) כתב: "עיקר השמחה באדר היה בהכנת השקלים לתרומת הלשכה, וכל העבודות וההכנות לביהמ"ק הביאו שמחה. כמ"ש משוש כל הארץ שמשם השמחה יוצאה לכל העולם, וגם עתה שאין לנו בפועל עבודת ביהמ"ק, אבל הרצון והתשוקה צריכין למצוא גם עתה. ואיתא מחשבה טובה הקב"ה מצרפה למעשה. ויתכן שגם בסדר הדורות מצרפין בשמים הרצונות שבלכות בני"ג גם עתה לאותן הדורות שהיו מקיימין בפועל. ויתכן לומר שע"י שחטאנו בעוד המקדש קיים ולא הי' העבודה בשמחה ורצון שלם כראוי. לכן צריכין עתה לתקן ברצון ותשוקה בלי עבודה בפועל, ובימים אלו מתעורר הרצון והנדבה בלבנות בני"ג כדאיתא **משמיעין** על השקלים, היינו כדכתיב **שמעי** בת בני"ג שנקראים בת נדיב שהם יכולין לשמוע הקולות והתעוררות שיש משמים, ושכחי עמך כו', והיינו דמסיים ועל הכלאים, להיות הנדבה והרצון בלי פסולת ותעורבות רצונות אחרים רק לשמים לבד". ועי' עוד **במאור ושמש** (פר' משפטים ד"ה מלאך ודמטר) שמבאר, שענין השקלים והכלאים, דע"י מצות הצדקה וחיוזוק לומדי תורה, מזכך את גופו, ואבריו לקיים המצוה בקדושה וטהרה, ובכך לא יהיו יו"ח כלאים היינו מעורבבים במחשבות פסול, עיי"ש.

בגמ', רבי חלבו ורב הונא רב בשם ר' חיייה רבה הכל יוצאין בי"ד שהוא זמן קרייתה.

ז]. הפרי חדש (או"ח תרפ"ח סק"א) מדייק דבגמ' בבלי (מגילה ב:) חולק על הירושלמי דילן, דאי' שם: "זמניהם זמנו של זה לא כזמנו של זה", והיינו, שלא תימא דאי בעו ליקרי או בי"ד או בט"ו. ומדייק הפרי חדש דילפינן מקרא זה שכמו שאין בן עיר יוצא בט"ו, ה"נ אין בן כרך יוצא בי"ד. ועי' בירושלמי מגילה (פ"ב ה"ג) דמסתפק אי בן עיר יכול להוציא בן כרך בי"ד, אליבא דרבי חלבו דהכול יוצאין בי"ד, ועכ"פ מהבבלי מוכח דלא.



ביאורים ומילואים - על סדר הדף היומי

הגר"א בביאורו (שם, סעיף ד') חולק על הפרי חדש, ונקט דעת רבי חלבו היא להלכה וגם הבבלי מודה לזה, וכתב שלכן עיר שהיא ספק מוקף ספק אינו מוקף קורא בי"ד, עיי"ש. ועל **בפרי מגדים** (שם, אשל אברהם ס"ק ו' ומשב"ז ס"ק ד') מה שכתב בזה, ובסוף דבריו דחה את ראיית הפרי חדש מהבבלי החולק על זה, וכתב דזמנו של זה אינו כשל זה, היינו לענין לכתחילה, שכן כרך קורא בט"ו ולא בי"ד, עיי"ש.

ופלא שלא ציינו לדברי **הרשב"א** במגילה (ד"ה וטעמא דמתני' דלמד, דדברי רבי חלבו שהכול יוצאין בי"ד, לא קאי על כל שנה ושנה, אלא על שנה שבה פורים דפרזים חל בעש"ק, דאז אף המוקפות חומה קורין בי"ד, עיי"ש. ולדברי הפרי חדש אפשר לומר, דהרשב"א למד כן על דעת הבבלי, דאף שלכאורה אין זה כפשוטו של הירושלמי, דא"כ מה הקשה הירושלמי בסוגיין מברייתא דקוראין בשניהם, ותירצו כדי שלא ישתכח וכו', הוי ליה למימר דמיירי בשנה רגילה ולא כשהל פורים המשולש. ולכך י"ל, דאליבא דהבבלי היה אף להרשב"א משמע כהפרי חדש החולק על ההבנה ברבי חלבו שבכל שנה יכול מוקף חומה לקרוא בי"ד, ולכן קאמר דאליבא דהבבלי דברי רבי חלבו נאמרו דווקא בשנה מסוימת, ולא בכל שנה ושנה, ודו"ק.

דף ב' ע"ב

בגמ', א"ר אבא בר אחא אין את יכול לעמוד על אופיה של אומה זו נתבעין לעגל ונותנין נתבעין למשכן ונותנין.

ח. הרבי ר' צדוק הכהן מלובלין זצ"ל (צדקת הצדיק אות ק"ג) מבאר, דכל אומה יש לה את אופיה ויסודה שכל זמן שכח זה קיים, האומה לא תתבטל, ואופיה של עם ישראל הוא כח הנתינה, נתבעים ונותנים, ובזה רמז שזה סוד קיומו של ישראל בכל הדורות, שבכל עת הרי הם נתבעים ונותנים, ואף שהיו בעת ירידתם ושפלותם כבמעשה העגל, עדיין היה פתח לקיומם, מחמת דהיו במצב של נתבעין ונותנין, עיי"ש בהרחבה.

ובענין זה יש להעתיק מה שרשום אצלי מתוך דברים ששמעתי מהרבני המפו"ה **שלמה זלמן לערר** ז"ל ראש הקהל דקהילת "מחזיקי הדת" בעירנו אנטווערפן, שבעת ימי צרה וצוקה חודש ניסן תש"ב, היו צריכים להושיב בי"ד מיוחד בגטו בקראקא כדי להתיר ליהודים להוציא מקופת רמבעה"נ שהיו בבתיהם מעות לצרכי הפסח, ולא עלה על דעת אחד מהם ליטול מהמעות הללו, לפני שהבי"ד הורו בפירוש לקחת, אף שכמובן לא היה להם להחיות את נפשם. ואמר לי, שהיהודים שסמכו על הוראת הבי"ד עשו זאת בלב כבוד, ולקחו זאת על תנאי שבעת שירחיב ה' להם, יחזירו המעות לקופת הצדקה.

ובזה יש להבין מה שאמר הרה"ק **מהרמ"מ מרימינוב** זצ"ל (מנחם ציון לפ' ויקהל, ד"ה בסעודת שחרית לשבת פר' ויקהל תקס"ח לפ"ק): "ויצאו כל עדת ישראל מלפני משה, לכאורה קשה מאי אשמעינן בזה, ועוד דאיסור שבת הוה ליה למימר בסוף שלא תדחה מלאכת המשכן את השבת. ונראה לתרץ שמשא חכם גדול היה וידע נדבת לב ישראל כי רבה היא, כדאיתא בגמ' אין יכולין לעמוד על אופיה של אומה זו, ועל כן נתיירא שאם יאמר להם מתחלה נדבות מלאכת המשכן, לא ימתינו עד כלותו דבריו ותיכף ומיד יביאו ויחללו את השבת, והראיה כי יצאו מלפני משה מיד בכלות הציווי של מלאכת המשכן יצאו להביא איש כמתנת ידו, ולכן הוצרך לקדם להם איסור שבת".

ובשו"ת **להורות נתן** (ח"א סי' נ"ט, אות ט"ו) כתב פירוש מחודש, דאופיה של אומה זו, הוא שאינם מדקדקים במטרת הצדקה, ואם התובעים הם אנשי תורה ותובעים בדרך התורה נותנים צדקה, וזה שא"א לעמוד על אופיה של אומה זו, דאם נתבעים ע"י משה רבינו למשכן, או ע"י אהרן הכהן, אף שהוא לעגל, ונותנין, כי אצלם הכול תלוי מי הם התובעים, ודפח"ח.

בגמ', לענין שטרות כותבין אדר ראשון ואדר שני סתם ר"י אומר אדר ראשון סתם אדר שני תניין.

ט. בתלמוד בבלי (מדרים ס"ג.) א"ל במשנה: "קונם יין שאיני טועם וכו' עד ראש אדר, עד ראש אדר הראשון, עד סוף אדר, עד סוף אדר הראשון". ופריך בגמ' "אלמא סתמא דאדר דקאמר, ראשון הוא. לימא מתני' רבי יהודה היא, דתניא אדר הראשון כותב אדר הראשון, אדר שני כותב אדר סתם, דברי ר"מ. ר' יהודה אומר, אדר הראשון כותב סתם, אדר שני כותב תניין". ומשני "אמר אביי אפילו תימא ר"מ, הא דידע דמעברא שתא, הא דלא ידע". וכתב **השיטמ"ק** בשם **הרא"ם**: "אם היה יודע בעיבורא סתמיה בשניה קאמר, ומתניתין שאינו יודע עיבורא. ולענין שטר סתמו שני, דלא מחזקינן לסופר ולעדים שאינם יודעים היילכך כשהשטר יבא לפנינו נפרשו בשני".

ובביאור הגר"א (או"ח סי' תקס"ח, ס"ה) מבאר, דפלוגתייהו בלשון בני אדם, ולכו"ע מעברין החודש דהיינו שחודש אדר הוכפל וחוזר שוב ולא שמוסיפין חודש נוסף בשנה. וכן נראה לבאר בדעת הרבה אחרונים ואכמ"ל. אמנם **ברא"ש** (מגילה ו:) מבואר דאין לאסור הספד ותענית באדר א' **דהרי הוא כמו שבט**, והיינו שהוא חדש נוסף בשנה. וכ"ה בשו"ת **חת"ס** (סי' קס"ג). וע"ע **בב"ח** (יו"ד סי' ת"ר מהס"ח), במת באדר א' מתענה בשנה פשוטה בשבט או באדר והיינו כהרא"ש. ויש לדחות כונת הרא"ש דדוקא לגבי דיני פורים חשיב כשבט. וצ"ע.

וכיון שנחלקו הראשונים אי הלכה כר"י או כר"מ, לכך בשו"ע (או"ח סי' קכ"ו, ס"ה) נפסק גבי גט להחמיר ולכתוב אדר הראשון, או אדר השני, עיי"ש בט"ז (סק"ט) בש"י הראשונים בזה. אמנם הרמ"א כתב שם, דאם כתבו אדר הראשון בסתמא כשר, ובשני בסתמא פסול. והיינו דלענין דיעבד, פסק כרבי יהודה. וכן פסק השו"ע עצמו גבי שטר הלוואה (חו"מ סי' מ"ג ס"ח) דאדר סתמא הוא אדר ראשון. ובנדרים (יו"ד סי' ר"ב ס"ח) כתב השו"ע ב' השיטות להורא, עיי"ש.

מחמת טרדות הכנת ספר "ביאורים ומילואים על מסכת פסחים" לדפוס, לא נשלחו הדפים האחרונים של מסכת פסחים, ויבואו אי"ה בספר מי שמעוניין להשתתף בהוצאות הדפוס המרובות ב"ה, במעות קדימה או בהנצחה, יכול לפנות למייל הרשום כאן בתחתית העמוד, ויבוא על שכרו מן השמים